

ОРГАНЪ НА М. П. О. ВЪ С. А. ЩАТИ И КАНАДА

ГОДИНА 15, БРОЈ 752 17 ЈУЛИЈ, 1941 Г. Entered as Second Class Matter, February 11, 1927, at the Post Office at Indianapolis, Ind., Under the Act of March 3, 1879. VOLUME 15, NUMBER 752 JULY 17, 1941

КОСТУРСКО

Въ северния Иранъ (Персия) на границата съ Русия, казва полковникъ Бончевъ, бившъ руски граниченъ офицеръ тамъ, има рѣка Болгаръ Чай и името Болгаръ тукъ е било разпространено. Инженеръ българинъ, който строи тамъ желѣзопътна линия, лично предъ мене изказваше очудването си, че хората въ тия области говорили много български думи — така: думи гѣ хубаво, баща, мома, които ги нѣма въ никой славянски народъ, нито у турцитѣ, тамъ си ги употрѣбавали, както и ние тука. Думата белегъ и производнитѣ ги има само тамъ и у насъ — тя не е турска дума, както и думата казанъ, защото, когато гр. Казанъ на Волга получи това име, тамъ нѣмаше турци и татари. Думата житѣ сѣщо. Изброи ги човѣка около 30 такива думи, но още не знае той добре езика на ония жители въ Иранъ, за които историята говори, че сѣ били траки, като перситѣ.

Потърсихъ издадената отъ Руската академия на наукитѣ книга подъ заглавие «Народи и държави на югъ отъ Русия въ древнитѣ епохи» и приложенитѣ къмъ нея карти за всички времена. За мое очудване видѣхъ, че рѣката Волга въ старо време, до 2-ри вѣкъ подиръ Христа, се е наричала «Ра», а отъ втори до девети вѣкъ, носѣла името «Итилъ» и чакъ къмъ десети вѣкъ добила вече името Волга. Значи, гръцката басня, че рѣката Волга била дала името на българитѣ «волгари» — българи, е измислица.

Де било родното огнище на древнитѣ българи, дали Бол-

гаръ-дагъ или северния Иранъ откъдето частъ дошла въ Македония, а друга частъ на Волга, това си е вече работа на историцитѣ. За насъ е важенъ фактътъ, че сме имали древна България, преди още Аспаруховитѣ българи да сѣ дошли на Балканитѣ. За това говори Папа Григорий Велики.

Въ тази западно-Македонска древна България българи-тѣ сѣ почнали да приематъ християнството още презъ първитѣ вѣкове и къмъ шести вѣкъ тѣ били почти всички християни и сѣ имали черкви съ икони, надписани съ глаголица. Въ Костуръ има 72 черкви, отъ които само три сѣ изградени отъ нашитѣ велики царе, а останалитѣ сѣ отъ по-старо време. Тукъ археолога ще намѣри богатъ материалъ отъ глаголицата. Въ черквата Св. София въ Солунъ били намѣрени икони и книги съ глаголица. При една разкопка, казва, именитиятъ учителъ Б. Димитровъ, на една разрушена черква въ Емборско, сѣщо били намѣрени икони, написани съ глаголица. Дори въ село Дебрецъ, Кайлярско, били надписани надгробни плочи въ еврейскитѣ гробища, написани съ глаголица. Така че, когато Аспарухъ тури основитѣ на Българското царство въ Плиска и когато неговитѣ наследници присѣдиниха въ предѣлитѣ си древна България, въ войската влѣзоха много християни, които, съ своя смиренъ животъ и примѣръ на себеотрицание, станаха любимци на своитѣ военачалници, поради което царъ Борисъ решилъ да християнизира цѣлия народъ,

(Следва на стр. 2-ра)

за да има единство въ народа. Следъ покръстването ние виждаме, че духовни и други училища се отварятъ въ юго-западна Македония, защото тамъ имало просвѣтени хора, на които е било нужно да заематъ трудно усвояваната глаголица съ леката азбука кирилица, да обогатятъ още повече своитѣ познания съ преподаванитѣ отъ Св. Седмочисленици, ученицитѣ на св. братя Кирила и Методия, науки и тръгнать по всички български и руски земи като проповедници, учители и духовници.

Както съ глаголицата, така и съ кирилицата се е писало на нашето югозападно българско наречие, а именно на солунчани, воденчани, кайлярци, костурчани и на югъ отъ Костуръ — така наречената областъ Населица съ градоветѣ Сѣчища, Гребена и по на западъ дори до Янина.

Охридското наречие е малко по-особено. Напримѣръ, тѣ казватъ: яболкана, яболкава, яболката; женена, женава, жената, — които форми у насъ ги нѣма.

Въ изброенитѣ области, а особено въ Костурско, и особено отъ Грамосъ, даже всичко старо-българско е запазено. Така на чедото се казва чендо; на преда — пренда; на гледамъ — глендамъ; на гредя — гренда; на жбъ — жмбъ на пждаря — пждаръ и пждарница; на джбъ — джмбъ; (селото Джмбени); на жълда — жълндъ; на гжба — гжмба и пр. и пр.

А че и до Янина сж живѣли българи и до сега още живѣятъ тамъ българи, говорящи този езикъ, само че не сж екзархисти, а патриархисти, показва не само имената на селищата Габрово, Дръново, Мецово, Бѣла слатина, Бозово, Острово, Коприва, Либахово, Радовишъ, Ново село, селища и пр. и пр. стотици български села, които не сж и съ исторически названия, както гърцитѣ ги представляватъ, а битови български и пѣятъ сжщитѣ пѣсни, каквито ние въ Костурско пѣемъ.

Столичниятъ лѣкаръ д-ръ Читаковъ е билъ пленникъ въ Лариса и той твърди, че въ Лариса има цѣла махала българи, които вжщи си говорѣли съ него на български, а вънъ говорѣли гръцки, защото се страхували. А селата наоколо, които въ турско време сж били чифлици на разни бейове, сжщо иматъ българско население. Не се съмнявамъ, село Дебрець въ Кайлярско да е преселено отъ Лариса, за което говори г. Бл. Димитровъ, но другитѣ сж си останали тамъ и сега сж битови български села, макаръ и патриархисти. На всички тия българи гърцитѣ имъ викатъ «вулгараки». Има села и съ гръцки имена, като Палесхоръ, Чикнохоръ — родно мѣсто на нашия зам. Екзархъ въ Цариградъ Климентъ, които, при все че носятъ гръцки имена, сж пакъ чисто български.

Бившия кожански народенъ представителъ въ гръцкия парламентъ адвокатъ Василий Визасъ, като говори въ вестника «Катимерини» отъ 9 септември 1926 година за нуждитѣ отъ бързото претопяване на българитѣ въ неговитѣ райони и като изтъква опасността да не би единъ день България да повдигне въпроса за тия български малцинства, провиква се съ следнитѣ думи: «Славянскиятъ диалектъ, който населението въ северна Гърция си говори, е народенъ позоръ за Гърция.» Другъ гръцки общественикъ И. Д. Кутифарисъ, като обвинява депутатитѣ, които обикаляли костурскитѣ села и говорили при агитациитѣ си съ населението по български, съ ужасъ констатиралъ, че въ «Костуръ и Суровичъ» се намиратъ българогласни (българи патриархисти), чиито братя служатъ въ българската войска. А председателтъ на гръцката учителска федерация г. Теодоръ Папафотисъ въ в. «Етники» отъ 27 юний 1936 година се възмушавалъ, че Леринския окръженъ сждъ билъ принуденъ да вика въ сзда преводчици на македонско наречие (страхъ го е да каже на българското), за да разбере, какво казватъ по разнитѣ дѣла свидетелитѣ българи. Бившиятъ солунски наро-

денъ представителъ Папазахария въ в. «Етники» отъ 4 и 5 юний 1936 година като се възмушавалъ, че претопяването на българското население въ гръцка Македония върви много трудно казва: «Едно население отъ около 600,000 чуждоезични е оставено безъ подходящи училища за народностно претопяване.» Презъ 1880 година, когато въ Цариградъ се събра една европейска комисиия за приложение на чл. 23 отъ Берлинския договоръ, който предвиждаше особени правдини за Македония, гръцкото правителство изпрати мемоаръ до тая комисиия, който не посочваше друго население въ Битолската и Костурската областъ като гръцко, освенъ гърченитѣ власи и албанци. Въ тоя мемоаръ гръцкото правителство пише, «че гръковласитѣ и гръкоалбанцитѣ били 45,000 души, а българогласнитѣ 156,000 дууши» а за нѣкакъвъ чистъ гръкъ не е направилъ дори въпросъ, защото гърка никога не е билъ земеделецъ, а тия области сж чисто земеделски и населени още отъ първитѣ вѣкове на християнството дори досега отъ българи.

Понеже въ Костурско нѣма друга народностъ, освенъ българи, гръцкитѣ власти, следъ като изгониха всички учители, свещеници и всички интелигентни хора, следъ като заграбиха всички български училища, черкви и манастири, издадохъ законъ, никой да не говори български. И по пазаря сноватъ полицаи, които глобявали за всѣка българска дума по 300 драхми, като налагали и още по-строги санкции, споредъ човѣка. Но не се гаси туй що не гасне. Костурско, което презъ 1903 година подигна цѣлото население противъ турската власть и лѣвски се бори цѣли три месеци, като превзе Псодерския проходъ съ нощна атака, и разби турския полкъ, който пазѣше прохода и следъ като при Невѣска и Клисуре взе въ пленъ цѣла дружина турски войници съ оружие, това Костурско и всички възстанали окръзи въ Македония не се бориха, за да възстановятъ нѣкаква си «сръбска и гръцка власть», а лѣха своята кръвъ за българска свобода.

Отъ статията на г. Бл. Димитровъ (бр. 12,223 на в-къ «Миръ») видѣхме какви паметници има въ Емборско и особено около с. Дебрець. Ще добавя, че цѣлото костурско е паметникъ. Нѣма село безъ исторически ценности, нѣма поляна, нѣма гора, които да не носятъ името на нѣкое историческо събитие. За да не отеждавамъ повече, ще кажа само за моето с. Косинець. Отъ източната страна на селото има мѣстность, която се нарича «Колища», а преданието говори, че на това мѣсто е станала голѣма битка и голѣмо клане и затова носи името «Колища». Отъ западната страна на селото, между с. Смърдешъ и Косинець, се намира мѣстностьта «Добра гора». Тукъ е билъ убитъ братъ на царъ Самуила — Аронъ, когато минавалъ отъ Костуръ за Преспа. Историята казва, че билъ убитъ отъ каракачани-овчари слѣзали отъ Зли-долъ, който и до сега носи това име и се намира точ. срещу Добра гора. На северъ отъ селото въ гората се намира «Калето». Такива калета има много въ Костурско. На югъ се виждатъ дивнитѣ села въ политѣ на Грамосъ и Морава планини, а именно: Сливница, Дръново, Омотско, Яновени, Нестрамъ, Забърдени, Видово, Зеленъ-градъ, Божи-градъ, Новосело, Четирогъ, Добролища, Тиквени, Св. Недѣля, Ошени, Кърчища и пр. и пр.

Когато въ края на 16 вѣкъ костурчани повдигнаха въстание, за да се отгърватъ отъ турското иго, следъ неуспѣхъ имъ, свирепи турски орди тръгнаха съ ходжи да потурчватъ Божи-градъ, който въ древно време бѣ известенъ съ това, че тамъ е имало духовна българска школа съ епископъ. Сжщо така потурчиха Св. Недѣля, Добролища, Гърлени и Ослени; тогава всички други села избѣгали по горитѣ и чакъ когато ордитѣ си заминали, тѣ се върнали обратно.

-(Следва)

КОСТУРСКО

(Продължение отъ минлиятъ брой)

Обаче, мнозина отъ тѣхъ, които по-рано идвали на гурбетъ въ Сръдногорието, вземали семействата си и се преселили — едни въ Копривница, които дадоха на тоя градъ за наята гайтанджилъкъ, а на България братята Любенъ и Петко Каравелови, а също и Левски, който е билъ роднина на голѣмия родъ Гаврилови, които отпосле измѣниха името си на Лютови. Левски никога не е преставаля да мисли за Македония и не само е изпращалъ апостоли, но и самъ той на нѣколко пѣти е бродилъ Македонската земя. Преселниците отъ селата Сопотъ и Яновени въ тукашния Сопотъ, отъ които произлиза фамилията Айвазови, дадоха на България голѣмия народенъ поетъ Иванъ Вазовъ и неговитѣ братя генерали, лѣкари, адвокати и общественици. Селото Сопотъ въ Костурско не приело да си мѣни вѣрата, и затова жителитѣ му, които не успѣли да избѣгатъ, били избити, а самото село изгорено. Сега по пѣти отъ Хрупица къмъ село Желинъ се виждатъ купища развалини на славното българско село Сопотъ и една стара запазена черква съ гробища наоколо, която напомня на поколението за неговия дълъгъ

къмъ мѣстото, което бѣ крепостъ на българския духъ и изворъ на българската култура. Преселниците отъ с. Омотско и Слимница въ с. Брацигово дадоха първитѣ строители въ София отъ голѣмия родъ Юрукови, които построиха черквата «Св. Недѣля» и др. постройки още въ турско време, а гурбетчийтъ Юрукови, Киселинчеви и Наумови, дошли сега отъ Костурско, построиха черквата Св. Александъръ Невски, Халитѣ, Художествената академия, Търговската камара, гимназии и др. постройки.

Костурскитѣ преселници въ Брацигово, Панагюрище, Перущица, Батакъ и пр. ни дадоха революционера Пѣтлешковъ и мнозина други революционери, общественици, лѣкари, офицери и др. Поета Славейковъ самъ говори за произхода си отъ Костурско. Този именно духъ на дошлитѣ революционни елементи отъ Костурско влѣ своя бунтовнически духъ въ дейцитѣ отъ сръдногорието и подигна Априлското въстание.

Потурчени бѣха само селата Св. Недѣля, Добролища, Ошени и Гърлени, и докато е билъ прѣсенъ спомена отъ потурч-

(Следва на страница 2-ра)

КОСТУРСКО

(Продължение отъ страницата първа)

ването, тѣ сж си пазили черквитѣ, които и до сега сж запазени, и сж се държали добре съ братята си християни, като сродници, обаче постепенно отъ тѣхъ излѣзоха доста учени мюсюлмани, които вмѣсто да подпомагатъ тѣхнитѣ братя християни, почнали да получаватъ бейски титли и да дерибействуватъ.

Обаче, при все това нашитѣ помаци бѣха цвѣта предъ турчениитѣ албанци, които, като станаха гвардия на Султана и не плащаха данъци, не бѣха вече тия албанци, съ които нашия народъ нѣколко вѣка е живѣлъ чисто по братски, безъ нѣкога да е ставало недоумение. Албанцитѣ сж се женили за българки и обратно. Обаче, когато излѣзна на сцената второто поколение на турчениитѣ албанци и станаха бейове, почнаха да своеволничатъ до такава степенъ, че единъ бей отъ село Тишница, като минавалъ край село Косинецъ много му харесало и решилъ да го направи чифликъ. Единъ прекрасенъ день той се качилъ на коня си, придруженъ отъ сеймени албанци, стигналъ въ селото, събралъ селянитѣ и обявилъ Косинецъ за свой чифликъ, ужъ подаренъ му, за заслуга отъ султана. Първенцитѣ направили тѣжба и изпратили на нашитѣ гурбетчии въ Цариградъ. Когато единъ петъкъ султанътъ отивалъ на селямтъкъ и миналъ моста на Галата, единъ отъ нашитѣ гурбетчии взелъ една ржкойка (снопче отъ ржжена слама) и когато миналъ султана по моста, турилъ ржкойката на главата си, а другъ нашъ селянинъ запалилъ ржкойката и се спусналъ предъ каляската на султана съ запаленото снопче на главата и викове: «Падисахъ башимазда атешъ яниоръ-падишъ (огънь ни гори на главата)» Султанътъ заповѣдалъ да спасятъ човѣка отъ изгаряне, взелъ тѣжбата му и го попиталъ: «какво има синко (олумъ)»; той му отговорилъ: «Селото ни бѣше село, но Али бей отъ Тишница го обяви за свой чифликъ.» Султанътъ заповѣдалъ: «Ако е било село, село да си остане, но и ако е било чифликъ пакъ село да стане.» Когато тази заповѣдъ пристигнала въ Корча, Али бей, разядосанъ, повикалъ при себе си свещеника отъ селото ни Шинковъ и нѣколко първенци и поискалъ отъ тѣхъ да направятъ нова тѣжба до султана, че тѣ сами да искали да бѣде селото чифликъ на Али бей, обаче тѣ отказали да подпишатъ това и той ги обесилъ всички на гредитѣ, висещи напрѣчно на голѣмата порта на ковака му, която порта и досега стърчи на самото шосе, водящо отъ Поградецъ за Корча. Когато азъ отидохъ да вадя паспортъ въ Корча, защото наше то село, макаръ че е Костурска епархия се числѣше къмъ Корчанската кааза, моятъ баща спрѣ на шосето предъ тази злокобна порта и ми я посочи като ми каза: «Ето, синко, гредата, на която бѣха избесени нашитѣ български селяни, които станаха жертва за свободата на селото ни.»

По дѣтя отъ Биглища за Корча има едно село Прогонъ. Когато българитѣ отъ това село били заставени да станатъ ратаи на нѣкой си бегъ, тѣ всички избѣгали и го оставили пусто. И всѣки който минавалъ отъ тамъ казвалъ «Прогоненото село». Днесъ, макаръ да е заселено съ турци, това село се казва Прогонъ. Интересно е да се отбележи, че всички неволи и страдания, вмѣсто да убиятъ духа на костурчанеца, тѣ сж го закалявали и сж го направили още поупоритъ. Така, следъ Илинден

ското въстание, когато грѣцкия владика Каравангелисъ, когато видѣ изгорѣлитѣ села си въздѣхна и си помисли, всичко е свършено; тия хора ще избѣгатъ вече, и грѣцизма ще се отърве, получи се следния резултатъ:

Нашитѣ многобройни гурбетчии отъ всички страни на свѣта почнаха да изпращатъ голѣми суми пари на своитѣ близки и роднини, и ние виждаме селото Загоричани, родно село на революционера полковникъ Янковъ, уголѣмено и възобновено, селото Вишени, дето бѣха убити 17 жени и деца отъ грѣцкитѣ андарты и изгорено, сѣщо бѣ възобновено и засилено стопански. Селата Блаци, родно село на войводата Кузо Блаци, селото Мокрени, родно село на проф. Милевъ и революционера Николо Мокренски, селото Бобища, прочуто съ това, че даде повече учители, отколкуто къщи има въ самото село, за пробуждането на народа ни отъ грѣцкото духовно иго; селата Черешница, Горенци, Куманичево, Тиховлища, Бабчоръ, които дадоха хилядници революционери въ време на въстанието и много защитници на българската кауза въ Цариградъ предъ турскитѣ султани, всички тия села, намиращи се въ пазвитѣ на историческата Вичъ планина, бѣха възобновени и повдигнати стопански. Другитѣ около 70 села български, които иматъ по нѣколко стотинъ къщи, но и по 200 — 300 семейства гурбетчии изъ разни държави, направиха селата си като курортни паланки. Нашето село и сега има 200 къщи, както и въ турско време, но има още 300 семейства въ чужбина, които чакатъ съ нетърпение да се завърнатъ и отворятъ кумина на бацитѣ и дѣдитѣ си. Моятъ баща, починалъ на 100 г. възраст въ Америка, преди смъртъта си остави заветъ коститѣ му да бѣдатъ погребани при ония на бацитѣ и дѣдитѣ му. Стотината Костурски села намиращи се днеска въ бившата грѣцка територия, всички до едно сж български. А жителитѣ на самия градъ сж преселници отъ самитѣ села, но сж върли патриаршисти. Обаче, когато дойде деньтъ на свободата тия патриаршисти ще се приобщатъ къмъ своя народъ и затова всички които ще отидатъ тамъ, било като чиновници, било като връщачи се бѣжанци трѣбва да се отнесатъ съ добри чувства къмъ тѣхъ, защото макаръ и патриаршисти, мнозина отъ тѣхъ станаха жертва на българския си произходъ, като сж били изпратени на заточение въ островъ Хиосъ и островъ Критъ.

Селата около Беглища, въ грѣцка територия, дето е и нашето село Косинецъ, макаръ и да сж пострадали чакатъ съ нетърпение свободата, за да направимъ отъ Костурско, не съ просия и молби за държавни сръдства, а съ собствени тѣква на нашитѣ емигранти, цвѣтуещъ български край, който достойно ще носи името на древна България.

Що се отнася за бѣжанцитѣ които грѣцката държава е заселила тамъ въ селата на българск. помаци изгонени вече оттамъ, понеже тия бѣжанци не сж грѣци, не знаятъ грѣцки езикъ, а сж чисти караманли, дошли отъ ония мѣста въ Мала Азия, дето въ древно време сж населявали старитѣ българци и понеже иматъ всичкитѣ нрави и обичаи на нашитѣ прадѣди, макаръ да говорятъ турски езикъ, тѣхъ ще ги смѣтнемъ като наши кръвни братя, още повече че тѣ въ скоро време научиха български езикъ.

Ето, това бѣха борбитѣ, които Костурско изнесе на плещитѣ си.